

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 378.22:616-051]:17

СУСПІЛЬНО-СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ В УМОВАХ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ

Блоха Я.Є.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

Іваницький І.В.

Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»

Кононенко В.В.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

Іваницька Т.А.

Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»

У статті розглянуті питання формуванні нового типу сімейного лікаря, який не тільки досягнув необхідного рівня професійної культури, а й здатний ефективно вирішувати лікарські проблеми у нестандартних ситуаціях. Метою роботи стало обґрунтування поглибленого вивчення студентами-медиками у закладах вищої освіти циклу світоглядних дисциплін, які допоможуть їм підвищити професійну культуру та зробити більш конкурентоспроможними на ринку праці. Аналіз праць як класичних, так і сучасних філософів та педагогів засвідчив необхідність не лише виховної роботи з групою лікарів, а й індивідуальної виховної роботи упродовж усього періоду навчання у закладах вищої освіти, а також в інтернатурі, спрямованої на формування особистості як ціннісного джерела розвитку демократичного суспільства третього тисячоліття – рівноправного суб'єкта; гармонійно розвиненої індивідуальності, здатної до співтворчості й духовної взаємодії у вирішенні проблем сучасності на основі конструктивного діалогу; конкурентоспроможного фахівця, готового до інтерактивного спілкування, адаптації в нових соціально-економічних умовах, здатного до виходу в європейський і світовий простір.

Ключові слова: світогляд, професійна культура, сімейний лікар, медична реформа.

Постановка проблеми. 19 жовтня 2017 року Верховною Радою України було прийнято Закон України № 2168-VIII «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», статтею 351 якого передбачено, що первинну медичну допомогу надають лікарі загальної практики – сімейні лікарі, лікарі інших спеціальностей, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, та інші медичні працівники, які працюють під їх керівництвом. Цією ж статтею передбачено, що пацієнт має право обирати лікаря, який надає первинну медичну допомогу, у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [11].

Таким чином, виходячи з одного з основних постулатів медичної реформи «гроші ходять за пацієнтом», перед переважною більшістю сімейних лікарів постає питання виживання: або змінювати алгоритм своєї поведінки, підвищуючи професійну культуру спілкування, або змінювати кваліфікацію.

Зважаючи на основні положення закону «вклик – відповідь» Арнольда Джозефа Тойнбі, у сучасній вищій медичній освіті актуалізується потреба у формуванні нового типу сімейного лікаря, який не тільки досягнув необхідного рівня

професійної культури, а й здатний ефективно вирішувати лікарські проблеми у нестандартних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких розпочато вирішення даної проблеми, на які посилаються автори. Питання професійної культури сімейного лікаря розкривають О.А. Жилєва у статті «Профессиональная культура врача как культурологическая проблема» [3], О.Г. Берестечко у навчально-методичному посібнику для студентів денної та заочної форм навчання всіх спеціальностей гуманітарного профілю «Культура професійного спілкування» [7], О.Б. Наливайко у дисертації на здобуття кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» «Формування професійної культури майбутніх сімейних лікарів у процесі контекстної підготовки» [9] та С.Є. Трегуб у дисертації на здобуття кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» «Формування професійної культури спілкування майбутніх лікарів у процесі фахової підготовки» [13].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Однак у жодній з перерахованих робіт не концентрується увага на необхідності реагування на сучасні виклики, які поставила перед сімейними лікарями медична реформа, шляхом їх міждис-

циплінарної підготовки завдяки включенню до навчальних планів медичних університетів не лише 60% нормативних дисциплін професійної підготовки, які підкріплюються дисциплінами вільного вибору студента з метою підготовки фахівця, який отримав спеціалізовану багатопрофільну підготовку з надання первинної медико-санітарної допомоги, а й розширення циклу дисциплін загальної підготовки, які будуть сприяти формуванню їх світогляду на засадах гуманізму та «кордоцентризму» і підвищувати професійну культуру.

Метою статті є спроба довести необхідність поглибленого вивчення студентами-медиками у закладах вищої освіти циклу світоглядних дисциплін, які допоможуть підвищити професійну культуру та зробити їх більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. На думку колишнього президента Міжнародної асоціації типології особистості Отто Крегера: «Сучасна філософська та педагогічна думка зосереджена на формуванні особистості як ціннісного джерела розвитку демократичного суспільства третього тисячоліття – рівноправного суб'єкта; гармонійно розвиненої індивідуальності, здатної до співтворчості й духовної взаємодії у вирішенні проблем сучасності на основі конструктивного діалогу; конкурентноспроможного фахівця, готового до інтерактивного спілкування, адаптації в нових соціально-економічних умовах, здатного до виходу в європейський і світовий простір» [6, с. 13].

Як стверджує О.Б. Наливайко, на сучасному етапі розвитку вітчизняної науки актуалізується потреба в системному соціально-філософському, культурологічному та психолого-педагогічному дослідженні феномену професійної культури, визначення її місця й ролі в процесі підготовки майбутніх сімейних лікарів у медичних університетах [9, с. 4].

Уперше в Україні питання про сутність культури поставив Г. Сковорода у другій половині XVII ст. Центром філософських пошуків мислителя була проблема людини, її природа й призначення, її сенс життя та щастя. Підґрунтя моральних основ людини він вбачав у її «серці», яке він розумів як центр духовності людини, основою її індивідуальної життєдіяльності та принцип її соціального існування [8, с. 58]. Саме тому він говорив: «Знайдіть у собі Людину... коли дух людини веселий, думки спокійні, серце мирне, то все світле, щасливе. Це є філософія» [12, с. 12].

На основі філософії Г. Сковорода в Україні виникла традиція, названа «філософією серця», «кордоцентризмом», котра продовжила тему цілісності людини, цілісності її духовного буття. Саме ця тема стала домінуючою у творчості Т. Шевченка, який основою філософствування людини вбачає звернення до її серця як центру духовності й уособлення усієї України [10, с. 124].

Подібної позиції дотримувався і наш відомий земляк – мислитель, письменник, правозахисник і громадський діяч, найбільш показовим підсумком якого було створення «Ліги захисту дітей» у м. Полтаві. Її завдання є актуальними і зараз: порятунок дітей від голоду, сприяння їх фізичному, розумовому і моральному вихованню [14], що є одним із першочергових завдань сімейного лікаря в умовах медичної реформи.

Отже, поняття культури тісно пов'язане з сутністю людини, її діяльністю. Незважаючи на різноаспектність визначення культури з філософської точки зору (духовність, матеріальність, універсальність, індивідуальність, соціальність), можна виокремити її інтегративну особливість як виявлення сутності людини в ставленні її до навколишнього світу.

Категорія «професійна культура» характеризує соціально-професійні якості фахівця з урахуванням специфіки його професійної діяльності, ступінь оволодіння ним досягнень науково-технічного та соціального прогресу. Професійна культура – це міра, якість діяльності людини в певній, строго обмеженій галузі її професії, в тому виді діяльності, де вона почуває себе досить комфортно, впевнено, вільно й розкуто. Так, С. Ісаєнко, досліджуючи проблеми формування професійної культури, робить висновок, що «професійна культура – це цілісне особистісне утворення, сутність якого полягає у діалектичному взаємозв'язку усіх елементів культури індивіда, яке динамічно та нелінійно розвивається, специфічно виявляючи себе у сфері професійної діяльності та спілкування» [4, с. 28].

У структурі професійної культури вчені виокремлюють три компоненти:

1) аксіологічний – представлений сукупністю цінностей, які входять у цілісний процес освітньої й фахової діяльності;

2) технологічний – об'єднує способи та прийоми фахової діяльності – способи задоволення потреб у спілкуванні й передачі досвіду;

3) особистісно-творчий – розкриває механізми оволодіння культурою та її втілення в творчому акті фахової діяльності [5, с. 22–23].

Для майбутнього лікаря комунікація є важливою частиною професійної діяльності, від її якості та професійної культури залежать фахові досягнення медика, фізичне та моральне здоров'я пацієнтів.

Як зауважує В.М. Ждан та інші, відповідно медичних ЗВО на медичну реформу стала не стільки теоретична підготовка, а й повне опанування практичними навичками саме на етапі навчання, а не в процесі трудової діяльності. Це є переконливим поясненням наявності заочної частини навчання на базах стажування. Основною метою роботи лікарів-інтернів на базах стажування є засвоєння професійних практичних навичок і вмінь, вивчення основних особливостей організації роботи лікаря загальної практики сімейного лікаря та підготовки лікаря до самостійної роботи в амбулаторії (відділенні) сімейної медицини. Виконання навчальної програми на базі стажування досягається шляхом їх практичної лікарської діяльності під керівництвом безпосереднього керівника інтернів в амбулаторії (відділенні) сімейної медицини протягом всього періоду перебування на базі [2]. Однак, очевидно, з метою підвищення професійної культури сімейного лікаря необхідно не лише вдосконалювати практичну лікарську діяльність, а й забезпечити засвоєння циклу світоглядних дисциплін, що, на нашу думку, значно покращить комунікацію сімейного лікаря з пацієнтами і сприятиме встановленню між ними вищого рівня довіри, адже, як влучно зауважував В. Бехтерев:

«Якщо хворому після розмови з лікарем не стало легше, то це – не лікар!» [1].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Таким чином, можемо стверджувати, що підготовка сімейних лікарів потребує різностороннього підходу, що обумовлено специфікою професії. Адже в умовах медичної реформи сімейний лікар – це не лише спеціаліст з внутрішніх хвороб, це фахівець, який не лише повинен володіти глибокими знаннями із профілактики та лікування інфекційних хвороб, хвороб дитячого віку, знати особливості ведення нормальної вагітності, бути обізнаним у питаннях ендокринології, нефрології, ревматології, кардіології та широкому спектрі інших захворювань, а й володіти специфічною професійною культурою спілкування, яка має базуватися на основних положеннях світової та української філософської думки як-то гуманістів епохи Відродження Л. Валли, Е. Роттердамського, Т. Мора, Т. Кампанелли

чи «філософії серця» Г.С. Сковороди та П.Д. Юркевича. Окрім самопожертви, яка була присутня у українських лікарів починаючи з формування земської медицини, сучасному сімейному лікарю потрібна глибока впевненість у ефективності реформування медицини. Необхідно зауважити, що світогляд сімейного лікаря потрібно формувати ще до вступу у вищий медичний навчальний заклад, тому значну роль має адекватний підхід до даного питання у профільних медико-біологічних класах у поєднанні з потужним пластом суспільно-світоглядних дисциплін – філософії, аксіології, етики, а також культури мовлення та культури спілкування. Водночас, необхідно пам'ятати, що світогляд, на думку Дж. Локка з його теорією «*tabula rasa*», значною мірою формується соціальному оточенні, тому важливою є як індивідуальна виховна робота, так і виховна робота з групою лікарів як упродовж усього періоду навчання у ЗВО, так і в інтернатурі.

Список літератури:

1. Бехтерев В.М. // Психологос : энциклопедия практической психологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.psychologos.ru/articles/view/behterevzpt_vladimir_mihaylovich.
2. Ждан В.М. Організація навчання лікарів-інтернів на кафедрі сімейної медицини і терапії [Електронний ресурс] / В.М. Ждан, М.Ю. Бабаніна, С.М. Кітура, Л.М. Шилкіна, І.В. Іваницький, Г.В. Волченко, М.В. Ткаченко, О.А. Кир'ян // Медичні перспективи – 2017. – Т. XXII, № 2, Ч. 1. – С. 99–101. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-navchannya-likariv-interniv-na-kafedri-simeynoyi-meditsini-i-terapii>.
3. Жилияева О.А. Профессиональная культура врача как культурологическая проблема / О.А. Жилияева // Вестник Бурят. государственного университета. Сер. Философия, социология, политология, культурология. – 2009. – Вып. 6. – С. 242–245.
4. Ісаєнко С.А. Формування професійної культури у студентів інженерно-технічних спеціальностей засобами іноземної мови : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С.А. Ісаєнко. – К., 2009. – 227 с.
5. Ісаєв І.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / И.Ф. Исаев. – М.: Академия, 2002. – 208 с.
6. Крєгер О. Типы людей и бизнес: как 16 типов личности определяют Ваши успехи на работе / О. Крєгер, Дж. Тьюсон. – М.: Персей : Вече : АСТ, 1995. – 558 с.
7. Культура професійного спілкування : навч.-метод. посіб. Для студ. ден. та заоч. форм навчання всіх спец. гуманіт. профілю / О.Г. Берестечко ; Держ. закл. «Луган. нац. унт імені Тараса Шевченка». – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 299 с.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Академия, 2004. – 352 с.
9. Наливайко О.Б. Формування професійної культури майбутніх сімейних лікарів у процесі контекстної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Ольга Борисівна Наливайко. – Вінниця, 2016. – 286 с.
10. Пальм Н.Д. Історія української культури : навчальний посібник / Н.Д. Пальм, Т.Є. Гетало. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – 296 с.
11. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України № 2168-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.
12. Сковорода Г. Пізнай в собі людину / Григорій Сковорода ; пер. М. Кашуби ; пер. поезії В. Войтович. – Львів: Світ, 1995. – 528 с.
13. Трегуб С.Є. Формування професійної культури спілкування майбутніх лікарів у процесі фахової підготовки: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Світлана Євгенівна Трегуб; Класичний приватний ун-т. – Запоріжжя, 2017. – 303 с.
14. Шебитченко А.П. Искусство делать добро по-короленьковски [Электронный ресурс] / А.П. Шебитченко, Я.Е. Блоха // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Философия. Культурология. Политология. Социология». – Том 23(62). – 2010. – № 2. – С. 97-101. – Режим доступа: http://sn-spp.cfuv.ru/wp-content/uploads/2017/05/uch_23_2kult.pdf#page=97.

Блоха Я.Е.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленко

Иваницкий И.В.

Высшее государственное учреждение Украины
«Украинская медицинская стоматологическая академия»

Кононенко В.В.

Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленко

Иваницкая Т.А.

Высшее государственное учреждение Украины
«Украинская медицинская стоматологическая академия»

ОБЩЕСТВЕННО-МИРОВОЗРЕНЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ СЕМЕЙНОГО ВРАЧА В УСЛОВИЯХ МЕДИЦИНСКОЙ РЕФОРМЫ

Аннотация

В статье рассмотрены вопросы формирования нового типа семейного врача, который не только достиг необходимого уровня профессиональной культуры, но и способен эффективно решать проблемы оказания медицинской помощи в нестандартных ситуациях. Целью работы стало обоснование углубленного изучения студентами-медиками в учреждениях высшего образования цикла мировоззренческих дисциплин, которые помогут им повысить профессиональную культуру и сделать более конкурентоспособными на рынке труда. Анализ работ как классических, так и современных философов и педагогов показал необходимость не только воспитательной работы с группой врачей, но и индивидуальной воспитательной работы в течение всего периода обучения в учреждениях высшего образования, а также в интернатуре, направленной на формирование личности как ценностного источника развития демократического общества третьего тысячелетия – равноправного субъекта; гармонично развитой индивидуальности, способной к сотворчеству и духовной взаимодействия в решении проблем современности на основе конструктивного диалога; конкурентоспособного специалиста, готового к интерактивному общению, адаптации в новых социально-экономических условиях, способного к выходу в европейское и мировое пространство.

Ключевые слова: мировоззрение, профессиональная культура, семейный врач, медицинская реформа.

Blokha Ya.Ye.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Ivanytskyi I.V.

Highest State Institution of Ukraine
«Ukrainian Medical Stomatological Academy»

Kononenko V.V.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Ivanytskaya T.A.

Highest State Institution of Ukraine
«Ukrainian Medical Stomatological Academy»

SOCIAL AND IDEOLOGYCA FOUNDATIONS OF GENERAL PRACTITIONER'S PROFESSIONAL CULTURE IN CONDITIONS OF MEDICAL REFORM

Summary

The article deals with the formation of a new type of family doctor who not only reached the required level of professional culture, but also is able to effectively solve medical problems in non-standard situations. The aim of the work was to substantiate the in-depth studying of a cycle of ideological disciplines by medical students in higher education institutions. That will help them to enhance their professional culture and make them more competitive in the labor market. Through the analysis of works of the modern and classical philosophers and teachers, we revealed the necessity of both individual educational work and educational work in group of doctors as during the whole period of study in higher education institutions and in internship. The aim is the formation of a person as a valuable source of the development of a democratic society of the third millennium. The harmoniously developed individuality is capable of co-creation and spiritual interaction in solving problems of the present on the basis of constructive dialogue. The competitive expert is ready for interactive communication, adaptation in the new socio-economic conditions, capable of entering the European and world space.

Keywords: worldview, professional culture, family doctor, medical reform.